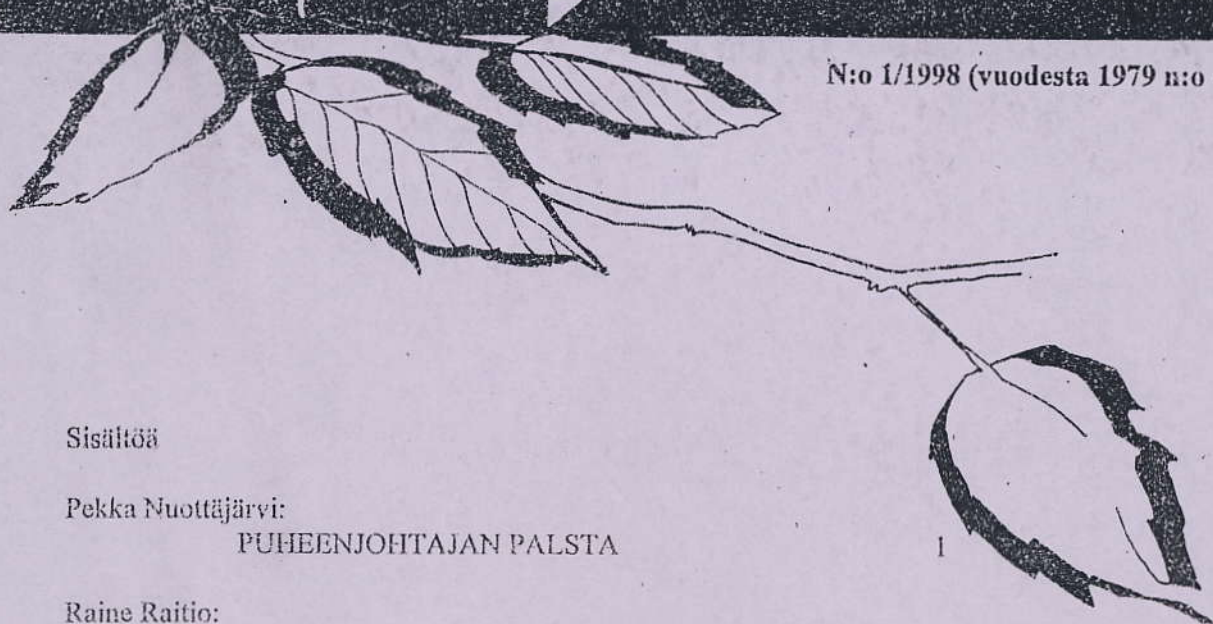

Orpana

N:o 1/1998 (vuodesta 1979 n:o 47)

Sisältöä

Pekka Nuottajärvi:

PUHEENJOHTAJAN PALSTA

1

Raine Raitio:

KULJESKELEVAINEN MIES

2

Raimo Vasara:

SYYSRETKI LEMPÄÄLÄÄN JA VESILAHTeen

8

Veikko Oksanen:

RONGANOJAN VIIMEISET PÄIVÄT

11

Eeva Anero (kooste):

KUKKOLAN KARTANO

16

Tampereen seudun sukututkimusseuran kirjaston hankinnat 1997

18

Tampereen seudun su-
kututkimusseura ry

Hallitus

Puheenjohtaja

Pekka Nuottajärvi
Neulaniemenkatu 2
35100 ORIVESI
puh. 03-3354308

Varapuheenjohtaja

Helvi Murto
Satamakatu 4 A 25
33200 TAMPERE
puh. 03-2226210

Sihteeri (jäsenasiat)

Milja Piepponen
Aleksanterinkatu 35 B 5
33100 TAMPERE
puh. 03-2232768

Rahastonhoitaja

Kristiina Hopia
ariolankatu 4
33730 TAMPERE
puh. 03-3647805

Julkaisujen vastaava toimittaja

Antti Hietala
Kortesuontie 41
33420 TAMPERE
puh. 03-3440199

Ohjelmavastaava

Raine Raitio
Kulkustie 63
36240 Kangasala
puh. 03-3647234

Seuran postiosoite:

Aleksanterinkatu 35 B 5
33100 TAMPERE

Julkaisutoimikunta

Vastaava toimittaja, pj.

Antti Hietala
Kortesuontie 41
33420 TAMPERE
puh. 03-3440199

Olavi Kallioniemi
Liljankuja 4
33300 TAMPERE
puh. 03-3442959

Matti Koittola
Jysmäntie 4
33850 TAMPERE
puh. 03-3671606

Vilho Puro
Hikivuorenkatu 9 A 21
33710 TAMPERE
puh. 03-3174781

Julkaisut

- * ORPANA
- * VUOSIKIRJA
- * ERILLISJULKAISUJA

Myynti, tilaukset ja postitus

Milja Piepponen
Aleksanterinkatu 35 B 5
33100 TAMPERE
puh. 03-2232768

Taitto

Antti Hietala

Orpanan kansi

Arja Kääriä

Paino

Tehokopiointi ky.

ISSN 0359-128X

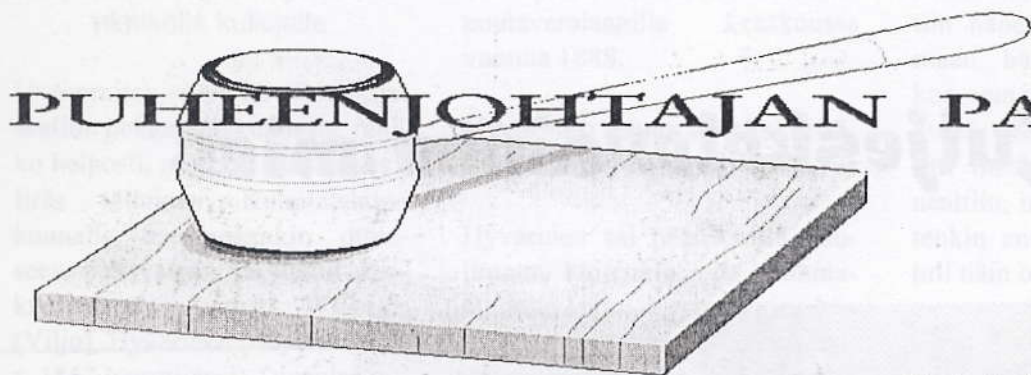

Vastaavan palsta

Julkaisutoimikunta toivottaa puolestaan Hyvää Uutta Vuotta Orpanan lukijoille ja erityisesti niille, jotka ovat lehteä avustaneet kirjoituksillaan. Mutta nykyin on taas sama tilanne, niin kuin useimmin, elämme "kädessä suuhun" kirjoitusten suhteen. Sen lisäksi, että Orpana tarvitsee kirjoituksia, olemme lupautuneet julkaisemaan Tampereen kaupungin 220 - vuotishuhtavuodeksi "Tamperealaisia sukuja" - koosteen. Tässä on haaste, jossa toivomme Teidän, Orpanan lukijoiden ja ystävien meitä auttavan. Kirjoitukset saavat olla pitkiä tai ne voivat olla lyhyitä, vaikkapa vain muutaman rivin mittaisia kasukuja. Ei myöskään tarkoiteta välttämättä sukuja, jotka olisivat asuneet Tampereella useita sukupolvia, sillä niitä on todella vähän. Nyt sitten muistelemaan, haastattelemaan ja sitten kirjoittamaan. Ottakaa yhteyttä!

Antti Hietala

PUHEENJOHTAJAN PALSTA

Tutkimusonnea alkavalle vuodelle!

Hyvä Tampereen Seudun Sukututkimusseuran jäsen, saadessasi tämän uusimman Orpanan kätteesi on joulukuun 1997 jo takanapäin ja eletään vuodenvaihteen aikoja. Tässä vaiheessa on tapana kääntää katse taaksepäin kuluneeseen vuoteen ja sen tapahtumiin, sekä yrittää nähdä ja arvioida tulevaa, mitä se mahdollisesti tuo tullessaan.

Kulunut vuosi, Suomen itsenäisyyden 80-juhlavuosi ja seuramme kahdeksastoista toimintavuosi on siirtynyt elettyjen vuosien joukkoon. Ennenkaikkea se säilynee kansan muistissa kauniin ja vuosisadan lämpimimmän kesänsä ansiosta. Sukututkimusseurallemme vuosi oli tavanomainen vilkas toimintavuosi sukututkimuspäivineen, kokousiltoineen ja retkineen. Lisäksi seura on osallistunut omalla osastollaan maaliskuussa valtakunnallisille sukututkimuspäiville Järvenpäässä, ja syyskuussa Lahden seudun Sukututkimusseuran Sukututkimuspäivälle. Oman seuramme jäsenet ovat ahkerasti osallistuneet tiistai-iltojen jäsenkokouksiin ja jäsenmäärä on edelleen hienoisessa nousussa, ollen jo kolmen ja puolensadan paremmalla puolella. Ilahtuneena olen pannut merkkeille vuoden aikana seu-

raan liittyneet uudet nuoret ja nuorekkaat jäsenet. Uusi jäsen tuo aina jotakin uutta tullessaan, antakaamme hänelle mahdollisuus saada se myös esille.

Mitä sitten toivon tulevalta vuodelta? Toivon, että seuramme pystyisi olemaan toiminnassaan ulospäin suuntautuva ja mukautumiskykyinen pystyäkseen seuraamaan aikaansa ja vastaamaan sen haasteisiin. Heti tammikuussa on oma perinteinen sukututkimuspäivämme. Tasokaiden esitelmien lisäksi siihen pyritään saamaan mahdollisuuksien mukaan uutta ilmettä rohkeaisemalla sukututkijoita tuomaan entistä enemmän töitään näytteille. Samoin olen yrittänyt markkinoida ajatusta pitäjäkohtaisista pikkuosastoista, joita voisivat koota tutkijat, joille on tutkimustensa myötä yhden tai useamman pitäjän tai seurakunnan alue ja historia tullut tutuksi. Tällaisille olisi tarvetta varsinkin aloittelevien tutkijoiden opastamisessa oikeille jäljille. Toivonkin jäsenten ottavan haasteen vastaan tulella hallituksen avuksi järjestämään monipuolista ja onnistunutta sukututkimuspäivää.

Valtakunnallisille sukututkimuspäiville, jotka ovat maaliskuussa Kotkassa, seurastamme lähtee edustus. Kevätkauden jäsenkokoukset ovat vanhan tavan mukaan tiistai-iltais-

Vanhalla kirjastotalolla, tarkempi ohjelma on oheisessa jäsenkirjeessä. Toukokuun kevätretkeä on alustavasti suunniteltu Itä-Suomeen, pääkohteena Punkaharju ja Metsämuseo Lusto.

Sukututkimus elää nykyisin eräänlaista voimakasta murros-aikaa, uutena mukaan ovat tulleet tietokone, sukututkimusohjelmat, ja Internet. Lisäksi nämä kaikki kehittyvät koko ajan nopeasti ja tulevat yhä useampien tutkijoiden ulottuville ja käyttöön. Yksityisen tutkijankin on, pysyäkseen mukana kehityksessä seurattava valppaasti aikaansa. Parhaiten se onnistuu osallistumalla paikallisen sukututkimusseuran toimintaan, lukiamalla alan uutta kirjallisuutta ja lehtiä. Yhteyden pitäminen toisiin tutkijoihin on tärkeää, yksinäinen tutkija putoaa varmimmin kehityksen kelkasta, ja yksinään kulkeva eksyy helpommin polulta historian hämärässä seikkaillessaan.

Vaikka kehitys onkin viime vuosina alallamme edennyt jättäjäsharppauksin, perustutkimus on siitä huolimatta vielä kauan tehtävä perinteisin menetelmin. Tarvittavan perustiedon ja taidon voi hankkia esimerkiksi Kansalais-/ Työväenopiston sukututkimuskursseilla.

Menestyksellistä ja toimeliasta vuotta!

Pekka Nuottajärvi

Kuljeskelevainen mies

Kuvassa Kuhmalahden Ison-Pennon Ala-Knaapin väkeä tämän vuosisadan alkupuolella. Kuvassa oikealla August Hyvärinen.

Kirjoittaessani Kuhmalahden historian kolmatta osaa törmäsin useaan otteeseen mieheen nimeltä August Wilhelm Hyvärinen. Mielenkiintoani herätti erityisesti hänen ympärillään vallinnut salaperäisyys. Mikä hän oli miehiään ja mistä lähtöisin? Syntymä- ja lähtöpaikkakunta löytyivät, mutta niiden selvittämisessä näyttää myös Hyvärisen elinaikana toimineille luottamus- ja virkamiehille olleen päänvaivaa.

Irtolaiset vaivaihoidon ongelmana 1800-luvun lopulla

Vuoden 1879 vaivaihoidon toasetus korosti sitä, että jokainen työhön kykenevä oli "welwollinen elättä-

mään itsensä ja alaikäisiä lapsiansa, niin myös mies waimoansa", kun taas kunnan tuli järjestää köyhäinhoito "työhön kykenemättömille ja hädänalaisille". Sukulaiset suoraan alenevassa ja ylenevässä polvessa velvoitettiin pitämään huolta toisistaan. Vuoden 1879 vaivaihoidon toasetuksen henkenä oli uppiniskaisen ja laiskan kasvattaminen kunnan kansalaiseksi, ja sitä hallitsi ajatus, että köyhyys oli suurelta osalta tällaisesta kunnottomuudesta ja huolettomuudesta johtuvaa.

Oman ongelmansa vaivaihoidon toivat oman kunnan köyhien ja vaivaisten lisäksi kuljeskelevaiset kerjäläiset ja muut irtolaiset. Sokeiden ja muiden raajarikkojen, sekä irtolaisten pyrkiminen Kuhmalah-

den kuntaan pyrittiinkin estämään. Kun muuta keinoa ei keksitty, miten vähentää kunnassa majailevien irtolaisten määrää, päätettiin kuntakokouksen päätöksellä 24.10.1892 sakottaa niitä, jotka pitävät heitä luonaan.

"Käsiteltäväksi otettiin myös kunnassamme olevista kirjattomista henkilöistä kuin myöskin irtolaisista joita on huomattu olevan kunnassamme runsaassa määrin molempiakin. Jotka ei maksa ulostekojaan Ruunullen eikä kunnallen niin päätettiin yksimielisesti että panna Sakkoo kunnan kassaa 20 Suomen markkaa siltä eli niiltä jotka maallaan antaa asua kirjattomia eli irtolaishenkilöitä."

Mitä tehdä August Hyvärinen- nimiselle kulkijalle

Useimmiten epäilyttävät kulkijat saatiin poistettua kunnasta melko helposti, mutta toisinkin kävi. Eräs tällainen Kuhmalahden kunnalle useampaankin otteeseen päänvaivaa tuottanut kulkumies oli Augusti Wilhelm (Viljo) Hyvärinen (Hyörinen s. 1862 Nurmijärvi) Tuusulasta.

Asiaa käsiteltiin Kuhmalahden kuntakokouksessa 05. lokakuuta 1889: "Kysymys otettiin mitä on tehtävä kuljeskelevaisen miehen joka sanoo nimekseen August Hyvärinen ja on ollu asuntoa Lautasillan talossa Wehkapuntarin kylässä ja koska sanotun Hyvärisen kirjoista eikä kotopaikasta ole tietoa niin päätti saapuvilla olia yksimielisesti että paikka kunnan kruunun miehet kiireimmiten laittaa pois sanotun Henkilön."

Hyvärinen tuli todennäköisesti alunperin paikkakunnalle tukkii-
töihin, sillä hänen nimensä esiintyy niiden miesten joukossa, jotka työskentelivät Wehkapunta-

rin kylällä Kantolan kartanon puutavaralaanilla kesäkuussa vuonna 1888.

Hyvärisen asuinpaikaksi määrättiin Kuhmalahti

Hyvärinen sai päätöksestä huolimatta kuitenkin olla Kuhmalahdella niin kauan kuin hän pystyi tekemään töitä täysipainoisesti. Vuoden 1892 alussa hänen todetaan oleskelleen Kuhmalahdella "alinomaan" viimeiset kuusi vuotta. Lisäongelmia syntyi, kun hän Luopioisissa sattuneessa tapaturmassa menetti toisen jalkansa ja tuli kykenemättömäksi elättämään itsensä. Koska Hyvärinen ei ollut merkitty Kuhmalahden kirkonkirjoihin eikä henkikirjaan, passitettiin hänet tämän jälkeen työhön kykenemättömänä takaisin Tuusulaan, paikallisen vaivashoidon elätettäväksi.

Maaherra päätti v. 1892 kuitenkin, että Hyvärinen kuuluu Kuhmalahden kunnan hoidettaviin ja elätettäviin, koska hän asui vakituiseen Kuhmalahdella.

Kuhmalahden kunta valvoitettiin hänet hoitamaan ja haettamaan hänet Tuusulasta, sekä korvaamaan Tuusulan kunnan kulut. Kuhmalahden kunta valitti maaherran päätöksestä Senaattiin, mutta päätös pysyi kuitenkin ennallaan ja Hyvärisestä tuli näin ollen kuhmalahtelainen.

Sivut 3 - 6

Kuhmalahden seurakunnan vuosien 1910-19 rippikirjassa on seuraava maininta vaivaishoitolaisten August Wilhelm Hyvärisestä: " Toinen jalka poikki. Rik. N:o 203. Maine tuntematon vuosilta 1869-18/7 1896" (Ks. s. 59 Iso-Pento). Viittauksella rikoskirjaan tarkoitetaan hänen v. 1897 saamaansa 25 markan sakkoa ensikertaisesta oluemyynnistä.

Hyvärisen sukujuurien ja aiemman kotipaikan, sekä maineen selvittäminen aiheutti monenlaisia toimenpiteitä, sekä kirjeenvaihtoa eri seurakuntien välillä.

*Klander emot undertecknads frejd och giftamål
bör göras inom laga tid hos pastorcuibitet i
Kuhmalahti. Kuhmalahti; den 20 juli 1888. —*

*August Wilhelm Annasson
Hyvärinen,
belyses från Färdut och socken. —*

*Ottetaini 3. kertaa Maamme Suomalaisen ja Ruot.
Suomalaisen Virallisen Lehteen!*

Muistutusta maineestani ja naimis-esteistä
tehtäköni laillisen ajan Kuluseja Kirkkoherran
virastolle Kuumalahdella

Kuumalahdella, Heinäk. 20 p. 1888. —

Pastorinvirasto

Tuusulaan Kirkkoherranvirastolle
Tuusula 35²² 1893 Kuumalahdella

August Wilhelm Hyvärinen tai Etholén on Ben-
jamin Hyvärisen vaimon
Gustava Etholénin ään-
lohti, synt. 15/3 1862, tullut lan-
ne äitinsä kanssa muutto-
kirjassa n:o 35 v. 1866 Kuumi-
järveltä.

W. Kajander.

August Wilhelm Aunon,
Hyvärinen,
Kallion Tuusulan piti,

Pastorinvirastolle
Kuumalahdella

Täten saan kunnian ilmoittaa
että August Wilhelm Hyvärinen, synt.
15/3 1862, on muuttokirjassa n:o 35 v. 1869
tältä muuttanut Kikkalaan. Tuusula
24 p. maaliskuuta 1896.

W. Kajander.

Tääläisen kirkkoherranviraston kirjoituksen johdosta tämäänkuun 1 päivällä on minulla kunnia vastata, että eräs työmies, nimeltä August Wilhelm Kyvärinen, on vuosien 1878 ja 1879 rippikoululust. Leloon merkittynä rippikouluna käynneksi, mutta ei ole kumpunkaan vuoruna hyväksytty H. P. Ehtaisella käynnäin. Hänestä löytyy myös mainitussa luettelossa ilmoitus, että hän on ulkopitäjalainen, josta ei ole täällä koskaan kirkankirjoissa viittakaan. Se on varsin kammottavaa, että, huolimatta tääläisen kirkon, herranviraston useista ilmoituksista julkana olevan miehen suhteen, yhä vain luullaan hänen olevan tämän seurakunnan kirkankirjoissa. Luonnollisinta olisi, että hänen sukulasta ottama munstokirjansa kaadonnuksi kutsutettaisiin ja hänelle muut muut. Laki ja asianomaisista seurakunnasta hankittaisiin, sillä onhan tästä jo vuosikausia kestänyt alituisia kyselyjä, joista ei sen paremman selvyyttä asiasta ole seurannut.

A. Lindgren
ex officio.

Agile Kalasga 27/4 1997

Herra Pastori
Nytirinä Vastauksessa
kirjeesi ja joulukuun 27 p. huti-
ko Minä taitis tar. ettei
tämä August Flyvärinen
en pääse nyt minun kans-
sani yhtenä Vastena Herran
Kyhälä ~~lehteen~~ esittämään
joka tapauksessa Wana 1878
Matti Kaperi

of
Latis Taa

Winter

Heute wieder

Latia Taca

szukasz

Guertman

f

No 90
Kuitti

Kunnalliskassakassan sihtööri
Kustaa Lahtinen on saanut alle
kirjoitetulle täydellä maksamut.
Maantien levytys. Kuukausi
Kundellatista 16 päivältä

1. Mark 70 pientä päivä — 27 m 20 p.
Syyli: Hilirahaa ————— 83 p.
J. L. yhteensä ————— 28: " 05 p.

Kassakassan Kuhlmalahden
Inossa pinnossa, Lokak. 28 p. 1914,

Aug. Wilhelm Ojorinen.
H

Todistaa
J. O. Huorinen
Kirjoitti sama.

Vaivashoitolaisena ja vammastaan huolimatta Hyvärinen joutui tekemään myös tietöitä elääkseen. (Yllä)

Lähteet:

Raitio Raine, Kuhmalahden historia III 1865-1995. Jyväskylä 1996.

Helge ja Inkeri Yli-Hinkkalan, sekä Teemu Luodon kokoelmat.

Kuhmalahden kunnan arkisto, Historiatoimikunnan arkisto.

Syysretki Lempäälään ja Vesilahteen

Varma syksyn merkki pian jo parikymmentä vuotta on ollut sukututkimusseuran kesätaun päättymisestä ilmoittavan kirjeen kolahtaminen postiluukusta. Näin tapahtui tänäkin vuonna. Kuori avataan nopeasti ja etsitään Orpanalehteä seuraavaa saatekirjelmää, jossa on kuvattuna hallituksen suunnittelema syksyn toimintaohjelma. Se noudatteli vanhaa kaavaa parittomien viikkojen tiistai-iltaisina pidettävien esitelmäiltoineen. Ensimmäisen kokouksen mieluisampia ilmoituksia tuntui olevan yhdistyksen syysretkeä koskeva osuus. Osallistujalista oli toki alkanut täyttyä hieman ennen virallista ilmoitusta, olihan siitä maininta kotiin tullessa jäsenkirjeessä. Ilmoittautuneita alkoi kirjautua yhä enemmän ja enemmän. Perinteiselle syysretkelle on lähdetty joka syksy linja-autolla, niin nytkin, mutta ensikerran niitä oli kaksi.

Retki alkoi tutusta paikasta Vanhan Kirkon edestä. Tuttuja olivat osallistujatkin ja tutun liikennöitsijän autot. Uutta oli jako autoihin. Jos olit maksanut kokousiltana ennakoon, menit ensimmäiseen autoon, jälkimmäiseen autoon menivät ne, jotka maksoivat matkansa jälkikäteen. Molemmilla pääsi ensimmäiseen tutustumiskohteeseen Lempäälän kirkonmäelle. Sieltä tulivat mukaan oppaat; Carita Koota ensimmäiseen ja Pertti Kaleva

toiseen autoon. Näin oli retki hyvällä alulla. Koko ryhmä siirtyi jo yli viisisataa vuotta vanhaksi mainittuun Pyhän Birgitan nimeä kantavaan pitäjän useilla kunnostuksilla nykymuotoonsa saavuttaneeseen pääkirkkoon. Näin jälkikäteen tätä pientä muisteloani päivän kulusta laatiessani en voi tänään olla kiinnittämättä huomiota vain päivää myöhemmin sattuneeseen toisen vanhan kirkon kohtaloon. Kuulin jo puoliltapäivin Tyrvään Pyhän Olavin kirkon tuhonneesta korvaamattomat kulttuurihistorialliset vahingot aikaansaaneesta tulipalosta. Muistutan

Lempäälän kirkon kellotapuli

kin näillä muutamilla sanoilla jälkipolvia tämänkin julkaisun

lehdillä kansallisten kulttuuriarvojen säilyttämisen tärkeydestä.

Mutta palataanpa Pyhän Birgitan kirkkoon Lempäälään. Oppaamme Carita Koota kertasi tottuneesti kirkon ja Lempäälän vaiheita Davidin kapinasta 1439 nykypäivään, mainiten toki asutusmerkkejä olleen ainakin tuhat vuotta ennen Davidin kapinaa. Näin on kaivauksissa osoitettu. Tosin merkit ihmistoiminnoista ajoittuvat ainakin 6000-9500 vuoden taakse. Kirkon sisustusvaihtoehdot ovat vaihdelleet kunkin kunnostustyön aikana. Niin oli tapahtunut viimeisemminkin aikana. En ota kantaa muuhun kun siihen, että kirkon perällä oli vain kaksi isoa aatelisvaakunaa, muut olivat kellotapulien alaosaan muodostetun kirkkomuseon esineistön joukossa ahtaanlaisissa oloissa. Tilat olivat toki siistit ja esineet hyvin esillä. Asiansa osaava opas kertoi niiden vaiheista parhaansa mukaan. Kivinen kirkko ja siitä erillään oleva puinen tapuli vanhoine esineineen jäi askarruttamaan näin jälkeenpäin, moniko sukupolvi saa ne nähdä muuta kuin valokuvista.

Ulkona odottivat kuljettajat autoineen. Ajoimme läpi Lempäälän keskustan. Oli puutaloasutusta, ala- ja yläasteen kouluja, vammaisten työpajaa jne, kunnes kurvattiin kanavan varteen. Kaarto etelärannan parkkialueelle, selostukset kanavasta ja pois kohti Vesilahtea.

Pysähdyimme Päiväniemessä, joka on Suomen rautakautisen

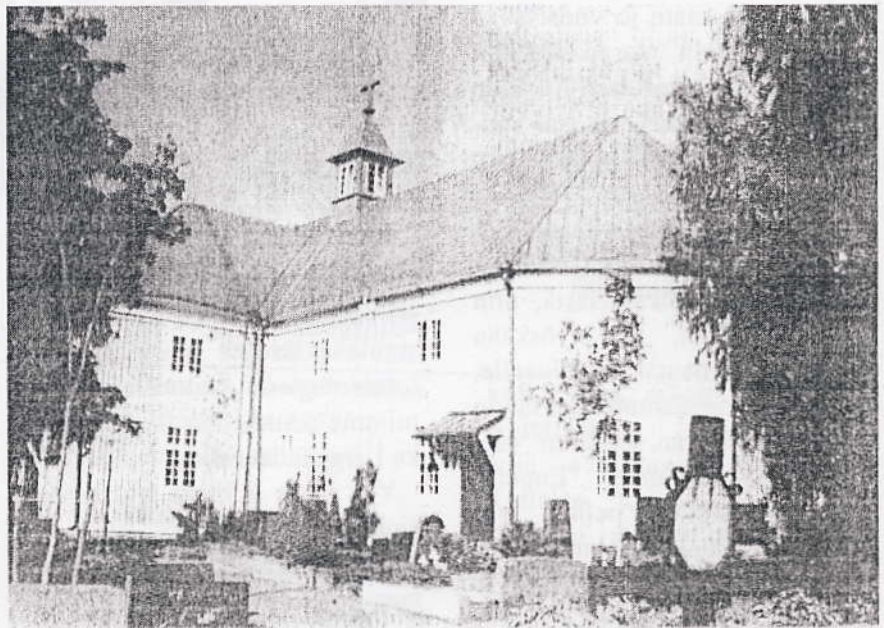
ajan vanhimpia tunnettuja kalmistoja. Iso taulu opasti tien varressa hauta-alueelle, mutta oli paikka aiemmin edesauttanut ainakin yhden Niemen perheen muutttoa näille main. Kun he olivat kulkeneet ohi ja luke-neet tienviitasta PÄIVÄÄNIE-MI, tekstin ystävällinen sävy sykähdytti ostamaan tontin lähi-alueelta, kertoi oppaamme. Hän kertoi myös, että isot kivet ovat ns. silmäkiviä, joiden ympärille pienempien kohdille hautaukset tapahtuivat. Vasta osa alueesta on kaivauksin tutkittua, mutta senkin anti on ollut lupaava.

Matka jatkui mutkaista tietä Vesilahdelle ja pitäjän pisimmän tiesuoran kautta Tapolaan, josta Vesilahden kirkon parkkipai-kalle. Kiertelimme hautaus-maalla, ennenkuin pääsimme kirkkoon. Puinen, hiljattain kun-nostettu pyhättö esittäytyi sil-miimme oppaamme avustama-na.. Kummastelin kirkon sisä-puolista tasakattoisuutta ja sen alla olevia teräksisiä vetotanko-ja. Jälkimmäiseen tuli selostuk-sessa pyytämättäkin oppaan selvitys. Ne asennettiin kun kirkko kuulemma valvonnan puutteessa alkoi tekovirheiden vuoksi levitä. Itse ihmettelin enemmän, miksi ne ovat sisäka-ton alapuolella, eikä ullakolla. Itse tangot kuuluvat monien oikeinkin tehtyjen isojen raken-nusten tukirakenteisiin. Sisäka-ton kauniit koristeet, keskellä oleva aurinko ja sitä ympäröivät kullatut tähdet tulivat esiin , kun aiempien remonttien maaliker-rokset oli saatu pois, säkenöiden kahdessa kerroksessa olevien ikkunoiden kautta tulvivan valon voimasta.

Kuunnellessamme tämän 1802 Martti Tolpon johdolla raken-netun Pirkanmaan vanhimman seurakunnan nykypyhätön vai-

heita, vilisi oppaan puheessa useita merkkihenkilöiden nimiä. Piispa Maunu II Tawast vihki jo 3.2.1422 juuri valmistuneen puukirkon. Silloinen myös ja-kamattoman Pirkkalan ja Lem-päälän sisältänyt suurseurakunta alkoi rakentaa kivikirkkoa, mutta piru oli kuulemma eri mieltä, rikkoen aina yöllä päivän ai-kaansaannokset. Kun sitten piru oli pitänyt pienen vapaan, ehti työryhmä tehdä nykypäiviin säilyneen kivisen osan. Se toimi parikymmentävuotisen tekoku-

Kirkosta siirryttiin hautaus-maalla olevaan äsken mainittuun museoon. Ruoho sen, kuten Lempäälänkin kirkkomuseon oven edessä, osoitti ryhmämme kuuluvan harvinaisiin vieraisiin. Paikat ehkä eivät kovin usein ole auki. Harmi. Näin esineistö, mutta valitettavasti tietokin nii-den sisällä säilyy. Tämänkal-taisten erikoisryhmien joukko-vaikutusta olisi syytä hyödyntää mahdollisimman monen. Yksi-tyishenkilöltä useinkin suljetun esittelypaikan aukaisu muinakin

Vesilahden kirkko

tensa jälkeen 1510 - 1834 Lau-
kon kartanon hautakarmina,
sittenkin sakastina ja viime
vuodet keski- ja uudemman ajan
museona. Todellinen syy lieene
ollut silloin katolisuuden ajan
loppumisessa. Kustaa Vaasan
vallan alettua 1523 otettiin val-
tionuskonnoksi luterilaisuus ja
valtio takavarikoi seurakuntien
omaisuuden. Viimeinen katoli-
nen piispa Arvid Kurki oli edel-
lisenä vuonna hukkunut. Tästä
Laukon omistajan pojasta oli
kaavailtu koko Ruotsin piispaa...
Selostusta kuultiin paljon.

kuin harvoina esittely aikoina ei
onnistune, mutta seurallamme
on niistä hyviä kokemuksia.

Lähdimme kirkonmäeltä, op-
paan selostaessa meille matkan-
varsinäkymiä. Ohessa kuulimme
runsaasti taruja Vesilahdelta.
Saavuimme vanhaan Narvan
kylän markkinapaikoille. Olim-
me ohittaneet Molbergin fil-
mausrakennukset, kansalaisso-
dan muistomerkkejä ja ties mitä.
Nyt bussi seisoi lopetetun meije-
rin pihassa, josta katselimme
etelään pienelle joelle yrittäen
eläytyä sen varressa asuneiden
talonpoikien silloisiin ongelmiin,
kuten räyhäävään markkinavä-
keen. Ne loppuivat, kun Kustaa

III muutti markkinat tulevan Tampereen toripaikalle. Sitten raivosi Narvassa tulipalo ja tehtiin isojakko. Kylästä ei ole alkuperäisellä paikalla kuin muistot.

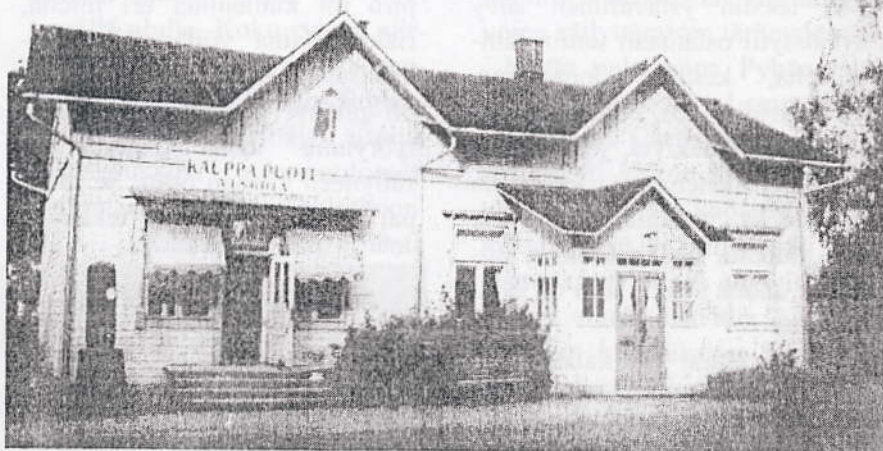
Jatkoimme kohti Laukkoa. Kartanoalue lähestyi ja tienvarren pellot muuttuivat lauta-aidoilla lohkotuiksi laitumiksi. Hevoslaumoja käyskenteli monenkokoisina niiden viheriöillä.

Laukon torpparikauden loppuvuosikymmenet olivat riitaisia, häätöjä ja uusia torppareita. Jälkiselvittelyssä 1918 kartanon rakennukset poltettiin. Olihan kyty tuohon saatu jo vuosisadan alussa, jolloin torpparihäädöt uutisoitiin voimakkaasti Suomen lehdissä. Vaikutus oli sen mukainen aiheuttaen ehkä koko sodan.

Nykyisen Laukon herran pihapiiriin ei ryhmien ole kovinkaan usein mahdollisuus päästä, niin ei meidänkään. Ei myöskään kartanon hautakarmialueelle, näin kertoi oppaamme. Kartanon vieritse kulkevan kylätien varressa pysähdyimme "Engelin haaksi" mainitun pellon luo. Siihen oli suunniteltu uutta päärakennusta, joka ei koskaan noussut. Tästä jäi muistoksi vain nimi. Tien toisella puolella olevalla laitumella näimme pitkähkön kiven, jonka päällä oli laatta, jossa mainitaan näille tienoille Amerikasta tuotujen valkohäntäpeurojen alkuvaiheista.

Pieni ajo eteenpäin, kunnes olimme jo 1439 mainitun Hukian tilan pihassa, Hukianhovissa. Kuuluisista omistajista esitteessä mainittiin Axel Gustaf Kurki 1728 -1800 ja Juhana Fredrik Grånlund. Nyt tilaa omistava Pertti Sorri kätteli jokaisen vieraansa ulko-ovella. Maanviljelijä- maatilamatkailuyrittäjäpariskunta oli valmistanut maittavan pitopöydän, jonka antimiin

aloimme perehtyä. Kahvin jälkeen naapurihuoneessa olevasta Hopun sukukokouksesta saimme asiantuntevan edustajan tentattavaksemme.

Kauppamuseo Lempäälässä

Täysinäisin vatsoin isäntävään pikkupojan autojen ovilla lausumien kiitosten ja uudelleentulotoivotusten saattelemina istuimme penkkeihin ja paluumatka Lempäälään alkoi.

Yhä uutta ja uutta matkanvarsinäkymistä virisi oppaiden suista, sitä enemmän mitä hitaammin ajoimme. Lempäälän keskustassa yli kanavan kuljetuamme käännymme Valkeakosken suuntaan. Kotva ajoa ja pysähdys kartanon kohdalle. Lisää selostusta, sitten hautausmaan luona kääntymässä. Palatessa pieni pysähdys monisatapäisen punaisten teloitettujen sotilaiden ja vankien hautaustomerkillä. Suunta kohti keskustaa, vähän ajoa ja käännös Ahtialan tielle. Jälleen käynti toisen kartanon pihassa, selostus... Tietoa alkoi olla jo niin paljon, että nimi- ja vuosilukumäärissä alkoi pätkiä.

Olimme etuajassa, ja niin oli aikaa Pirkkalantien varressa olevien Nurmen ja Aimalan

vanhojen pihapiirienkin esittelyyn ennen kun tultiin sovittuun aikaan Kuokkalan kosken varressa olevalle museoraitille. Tutustuimme sen varrella oleviin

paja-, kampaamo- ja kauppamuseoihin ennen siirtymistämme saman raitin päässä olevaan Hakkarin kartanoon kahville.

Päivä oli kulunut nopeasti, vatsa täynnä ja hyvä mieli kaikesta kuullusta ja nähdystä. Noustiin vielä kerran autoihin. Käynti kunnan keskustassa ennen kuin paluumatka takaisin Tampereelle alkoi. Poikettiin kunnan urheilurakennusten reunustamalle kadulle, lyhyt esittely, kunnes jälleen Tampereelle johtavalle tielle.

Oppaan jäähyväispuheenvuoro, vastakiitokset, puheenjohtajan toteamukset ja mitä muuta-kin saimme kuulla vielä noiden loppukilometrien aikana. Auto alkoikin pysähdellä ja retkeläisiä poistui harvakeen, loppujen tullessa matkan lähtöpisteeseen Keskustorille. Hyvin onnistunut antoisa syysretkemme oli jälleen ohi. Parhaimmat kiitokset kaikkien retkeläisten puolesta

Teksti Raimo Vasara
Kuvat Pekka Nuottajärvi

"Ronganojan" (Litukanojan) viimeiset päivät

Ronganoja virtasi vuosisatoja, ehkä vuosituhansia, Kaupin metsän soista ja rämeiköistä Tammerkoskeen ja siitä oli iloa että harmia. Hankkiessani puutarhapalstan Litukan siirtolapuutarha-alueelta, ai-van ojan partaalta sain nähdä ojan kuolinkamppailun. Sorsat pesivät siellä vielä 90-luvun alkupuolella, sain nähdä ehkä viimeisen sorsapoikueen uiskentelevan ojassa. Kun Kekkosen tie tehtiin, siitä alkoi ojan lopullinen putkeen laitto, vuonna 1995-96 laitettiin Litukan kohta maan alle, sata metriä ennen Kaupinkatua se jätettiin auki, mutta vesikin sieltä hävisi. Kun se oli jo Kaupinkatuun saakka maan alla mietiskelin usein ojan kohdaloa. Sen uomasta näki, että siinä on joskus virrannut aikamoinen joki. En muuten löytänyt Messukylän historiasta sanaakaan Litukan talosta tai torpasta, sama koskee myös Tampereen historioita. Kuulin usein kerrottavan että ennen siirtolapuutarhaa oli ollut Litukan talo tai torppa tällä paikalla. Nokian Viholasta löysin sen sijaan Litukan talon.

Kun tästä lähdetään kulkemaan ja seuraamaan vanhaa puron (joen) uomaa kohti Tammerkoskea, ensiksi tullaan Saukonmäkeen, siellä joenuoma on parhaiten näkyvissä. Joenpenkat on molemmilla puolilla korkeat. Täältä puro on virrannut kohti entisen P.M.K:n varastoa, sieltä

eteenpäin nyk. Peltokadun suuntaan missä puro kääntyi nyk. Rongankadun kohdalla kohti Tammerkoskea.

Ronganoja I. J. Inbergin kartan mukaan v:ltä 1872.
Viivatut alueet niittyjä.

Nyt kun ollaan tässä Rongankadun laaksossa, palataan ajassa taaksepäin noin 400 vuotta. Paikalla oli todella kaunis laakso, jossa joki virtasi ja vesi oli puhdasta. Laakson rinteet olivat paljon jyrkemmät ja korkeammat. Niistä on vuosisatojen kuluessa otettu ja kuljetettu pois maata (Rautatieaseman edestä 1930 luvulla viimeksi). Silloin kasvoi niityillä molemmiin puolin jokea mitä kauniimpia luonnonkukkia. Vielä oli ehkä hakkaamatta joitakin honkia ja tietenkin pensaita, pojat ehkä onkivat lihavia ahvenia joesta, kalat pääsivät nousemaan sinne merestä saakka ilman esteitä. Vasemmalla puolen laaksoa oli Kyttälän kylä ja siellä kaksi taloa; Ylä- ja Ala-Kyttälä (Skyttä). Ennen vuotta 1540 Ala-Skytän

isäntänä oli Heikki Skyttä vuosi-
na 1540-56, Ylä-Skytän isäntänä
Esko Skyttä. Talot olivat suunnilleen siinä missä on nykyisin Haarlan palatsi. Vanha maantie

kulki siinä missä on nykyisin Kyttälänkatu, sinne ilmestyi noin 1700-luvun alkupuolella Kyttälän "Kapacka". Se kuului Kyttälän taloon, taisi olla Tammerkosken seudun ensimmäinen Pubi. Rakennus sijaitsi nykyisen Pellavatehtaankadun ja Kyttälänkadun risteyksessä. Paikka sai nimen Kapakanmäki, sieltä lapset laskivat talviaikaan alas Ronganojalle. Oikealla puolen laaksoa oli Siukolan kylä, siellä oli kaksi taloa 1540-luvulla; Siukola ja Erkkilä, Erkkilästä oli hieno näköala alas laaksoon ja toisella puolen virtasi Tammerkoski, minkä pauhu varmaan kuului siihen aikaan.

Erkkilän talossa oli isäntänä 1600-luvun alussa mylläri Perttu Erkkilä, tämän jälkeen oli isäntänä Juha Erkkilä s.1684, vuonna 1540 oli Siukolan kylässä vain yksi Erkkilä (Eerikkälä). Talo jaettiin vuonna 1568, näin syntyi sitten Ylä-Erkkilä ja Ala-

Erkkilä, taloja aletettiin nimit-
tämään 1760 luvulla ylinen ja
alinen Erkkilä, näin sai Enbom
suku alkunsa. Ala-Erkkilä oli
sillä paikalla missä on palokun-
nan takapiha, Ylä-Erkkilä tästä
lähellä Satakunnan siltaa. Siu-
kolan kylän toinen talo Siuko-
la(Siuko) oli myös jo olemassa
vuonna 1540, talo sijaitsi suun-
nilleen siinä missä nyt on Huh-
timäen koulu. Talo jakaantui
myös kahtia, Ala Siukolassa oli
isäntänä Tapani Niilonpoika
Siuko vuosina 1540-1597, Ylä-
Siukolassa Klemetti Mikaelin-
poika Siuko vuosina 1553-1600.
Niin sitten Siukolan kylässä oli
jo neljä taloa.

Laaksossa ja näissä kylissä ei
tapahtunut juuri muutoksia. Yli
sata vuotta kului, isovihakin
meni vaikuttamatta kylien ra-
kenteeseen sen kummemmin
mutta sitten muutti Ruotsista
valtiopäivämies Hans Henrik
Boije Tammerkosken kartanoon
ja osti sen niinkuin myös Hatan-
pään kartanon. Tässä kaupassa
meni Kytälä ja Kapakka sekä ne
myllyt myös Boijelle. Kuningas
Kustaa III kävi vuonna 1775
Tammerkoskella ja maaherra ja
valtiokonttorin presidentti H. H.
Boije myi pian tämän jälkeen
kruunulle Tammerkosken karta-
non. Hinnaksi sovittiin 30000
kuparitaalaria ja niin tälle pai-
kalle perustettiin Tampereen
kaupunki.

Kosken itäpuoli jäi edelleen
Messukylään. Sitten kun kau-
pungin teollistaminen alkoi niin
katseet kääntyivät kohti Kytälä-
lä, täällä olisi halpaa tontti-
maata. Noin vuonna 1830 sinne
alkoi ilmestyä mökkejä mutta
kun ei ollut vielä asemakaavaa,
sinne rakennettiin kaikkennäköi-
siä hökkeleitä. Vuonna 1850
yritettiin Kytälä liittää Tampe-
reeseen mutta se ei vielä on-
nistunut tällä kertaa. Nyt sitten

alkoi tosi rakentaminen molem-
min puolin Ronganojaa. Silloin
kävi Ronganojan huonosti - siitä
tuli avoviemäri. Vuonna 1874
aloitettiin Toijala-Tampere rau-
tatien rakentaminen, silloin oli
maalaisidylli tipotiessään. Rau-
tatie valmistui vuonna 1876 ja
samana vuonna liitettiin Kytälä
Tampereeseen. Kytälästä tuli

Muinaisten suomalaisten pa-
holaisesta käyttämä nimitys oli
"Ronga" niinpä tietenkin, siis
"Ronga vieköön".

Ronganojan tienoo

pahamaineisin kaupunginosa
koko Suomessa oikea "Villi
länsi". Irtolaiset sekä rikolliset
pesiytyivät sinne, siellä juoppous
ja irstaus olivat jokapäiväisiä
ilmiöitä, kasakatkin kutsuttiin
sinne pitämään järjestystä.

Tampere-Vaasa rautatietä
aloitettiin rakentamaan vuonna
1880 kesäkuussa.

Vuonna 1891 aloitettiin ra-
kentamaan viemärilaitosta Kytälään,
kevättulvat aiheuttivat sen, että viemäri eli Ronganoja
tulvi ihmisten kellareihin lisäten
sitä kurjuutta. Ronganojakin
kaivettiin maan sisään ja laiteti-
tiin putkeen. Sekin oli parempi
olla siellä piilossa kuin ihmisten
haukuttavana, Tammerin lam-
mikko pitäisi olla jääne niiltä
ajolta. Aivan kosken rannassa oli
silta mistä kuljettiin menneinä
aikoina myllyille ja Erkkilän
taloon.

Jatkoa edelliseen:

Kun sain kirjoitukseni valmiiksi,
sain käsiini teoksen "Tampere
silloin ennen", luin siitä seuraa-
vaa. Tampereen satavuotisjuhlan
kunniaksi kaupungin toimesta
v.1879 painettu juhlaulkaisu
"Tampereen kaupunki, historial-
lisia tilastollisia tietoja koottuina
ja kirjoitettuina. Sen Satavuotis
Juhlan muistoksi 1 p. Lokakuuta
1879" kertoo koskesta m.m.
seuraavaa:"

"Koski on Tampereen kaupun-
gin valtasuoni ja elättäjä. Se
käyttää enemmän ja tärkeämpiä
tehtaita kuin mikään muu koski
Suomessa. Se käyttää enemmän
ja tärkeämpiä tehtaita kuin mi-
kään muu koski Suomessa.
Tampereen koski on runsaan
virstan eli noin 2000 kyynärää
pitkä, ja 100 -150 kyynärää le-

viä, pitkin pituuttansa kuohuvana vilisevä. Koski on ennen maailmassa juossut Naistenlahdesta kieroön siihen paikkaan, kussa Rongonoja Kalevankankaan syrjiä myäden masuunin taatse laskee nykyisen Tammerkosken jauhomyllyn kohdalla. Muutamat vanhat miehet ovat vanhemmiltansa kuulleet tästä "Koukkuniemen" haarasta eli koskesta, joka on ollut runsaasti nykyistä virstaa pitkä. Vähä matka Näsijärven rannalta ovat kivikolu ja vuoret supistaneet

veden juoksemasta. Entinen vesiväylä tuntuu siitä että vesi on syönyt ja uurtanut maan pois. Sen laakson pohjan suu on 5 jalkaa yli Näsijärven nykyisen pinnan. Kun vesi salpautui, niin se sai toisen väylän, nykyisen kosken."

Tämä tuntuu aika mahdottomalta kun ne kalliot on niin korkeat siellä Naistenlahdessa, mutta Rongonoja on joskus ollut suuri joki. Se on kyllä uskottavissa, Alastanjärvi on myös ollut paljon suurempi järvi joskus, se

on vielä tänä päivänä Pyhäjärveä 25 m. Korkeammalla. Sinne ja kohti Aitolahtea on se kosken toinen haara joskus ulottunut.

Historiallisina alkulähteinä käytetty:

Viljo Rasila:
Tampereen historia I

Väinö Voionmaa:
Tampereen historia I, II, ja III
Kuvat lainattu samoista teoksista.

Tampere ja Tammerkoski ennen valokuvauksen aikakautta. Carl von Kugelgenin tussilaveeraus vuodelta 1818. Taiteilijan kosken itärannalla näkemä kaupunki oli vielä tuohon aikaan vaatimattomien puurakennusten muodostama kylä. Kuvassa näkyvät silloinen Hämeensilta sekä suunnilleen nykyisen Satakunnansillan paikalla ollut kävelysilta.

TIETÄÄKÖ JOKU ?

Kangasalle Vääksyn kartanoon tuli vuonna 1690 pitäjänkirjuri

Johan Morin vaimonsa **Sigridin** kanssa. Oli siellä sitten kartanonvoutina ja tilanhoitajana. Mainitaan Vääksyssä viimeksi vuonna 1711, oli mahdollisesti pitempäänkin, mutta isonvihan ajalta puuttuvat kirjalliset tiedot.

Johan Morin oli sitten Kangasalan Jokioisten kylän Mikkolan rusthollin isäntänä 1722-1725. Tuli sinne todennäköisesti jo aikaisemmin, sillä Mikkolan edellinen isäntä Klemetti Antinpoika kuoli kesällä 1715

(haudattu 7.8.1715). Hänellä ilmeisesti ei ollut perillistä jatkamassa Mikkolassa.

Vääksyn kartanossa toimiesaan Johan Morin otti vuonna 1698 hallintaansa yhdysviljelykseen Vehoniemen kylän Hinkkalan, Tuinalan ja Sipilän talot, jotka kaikki joutuivat 1697 isännättömiksi kun mainittuna suurena kato- ja lavantautivuonna niistä kuolivat isännät: Hinkkalasta Erkki Matinpoika, Tuinalasta Simo Mikonpoika ja Sipilästä Heikki Yrjönpoika. Johan Morin isännöi näitä taloja vuoteen 1706, jonka jälkeen ne otti haltuunsa

Paalilan Lintulasta tullut Yrjö Simonpoika vaimonsa Liisa Samuelintytären kanssa muodostaen niistä yhtenäisen Sipilän rusthollin.

Onko tietoja mistä **Johan Morin** Vääksyyn tuli sekä hänen vaiheistaan vuoden 1725 jälkeen?

Mahdollisista tiedoista kiitollinen

Pentti Heinonen
Unholankatu 4 D 15
33820 TAMPERE 82
puh. (03-)2651345

Pekka Nuottajärvi

Verohinnasto vuonna 1894

Vielä viime vuosisadan lopulla voitiin verot maksaa joko luontais tuotteina tahi rahana. Käypä hinta saatiin maaherran vuosittain vahvistamasta verohinnastosta.

Vuoden 1894 markat saa muutetuksi nykymarkkoiksi kertomalla ne 22:lla. On mielenkiintoista verrata silloisia hintoja nykyisiin.

Esimerkiksi: Hinnaston mukaan 10 kiloa voita maksoi silloin 17 markkaa, eli yksi kilo maksoi 1,7 mk. Kun kerromme sen 22:lla, saamme voikilon hinnaksi 37,4 nykymarkkaa.

Miehen päivätyön arvoksi ilmoitetaan tuolloin 1,75 markkaa, eli 38,5 nykymarkkaa. Kun vertaamme voikilon hintaa ja miehen päiväpalkkaa keskenään, huomaamme miehen saa-

van päiväpalkallaan voita vain hiukan toista kiloa!

Juhdan päivätyöllä tarkoitetaan tietenkin hevostyöpäivää, sen arvo on näyttää olevan miltei kolminkertainen miehen päivätyöhön verrattuna.

(katso viereinen sivu)

Verohinnasto

Turun ja Porin läänissä vuonna 1894.

	Vahvistetut verohinnat.			
	1894 vuoden vero-		Kestimerohinnat	
	hinnat.		1894 vuoden	
	Markkaa	pennia.	Markkaa	pennia.
Valjellyitä maantuotteita.				
1 hehtolitra niijua	14	—	—	—
1 hehtolitra ruikiita	10	50	11	84
1 hehtolitra ohria	8	—	9	19
1 hehtolitra kauroja	5	50	5	91
Karjan tuotteita.				
10 kiloa voita	17	—	—	—
10 kiloa talia	8	—	—	—
10 kiloa talikynntilöitä	10	—	—	—
Weden tuotteita.				
1 hehtolitra suolatuita filakoita	12	50		
10 kiloa " "	1	40		
10 kiloa suomustalaa	3	60		
10 kiloa hylkeen rasmaa	6	—		
Työtä.				
Miehen päivätyö	1	75		
Suhdan päivätyö	3	50		
Siiis on yhden ruplan weroissa:				
25 litraa jywiä	—	—	2	62,875
10 litraa kauroja	—	—	—	59,1
Rahaa	—	—	1	17,—
Yhteensä	—	—	4	38,975

Turun Pääninkonttoriista, marraskuun 20 p. 1894.

Kuvernööriwiraaston puolesta:

N. Dahlén.

V. Nybergh.

piirros Minna Soukka

Kukkolan kartano

Eeva Anero oli aikanaan Orpanan ahkera avustaja. Hän kokosi myös haastatteluja vuosisadan alun Lempäälästä Tampereen yliopiston Kansanperinteen laitokselle. Kun sukututkimusseura teki menneenä syksynä matkan Lempäälään ja Vesilahdelle, ajattelin lainata hänen koostettaan Lempäälän Kuljun Kukkolan kartanosta.

Kukkolan isäntäväestä

Kukkolan kartano piti 1920 -luvulla tohtori Ernest af Hällström. Me sanottiin sitä Kukkolan Pynneliiniks, ei sitä muuks sanottukaan. Tää oli semmonen lyhkönen pappi, tää Ernest af Hällström, lyhkönen ja pyylevä ja aina suora. Kun me kansakoulua käytiin, niin sitä vietiin

joka aamu hevosella pikkuraitailla Kuljun pysäkillä. Ja se oli kun hakotukki sinä etupenkillä, ja kuski oli peräpenkillä. Tohtorilla oli knallihattu päässä ja mustat vaatteet kesät, talvet. Nenällä oli pienet prillit, ei ne ollu silmälasit, ne oli semmoset, jotka nipistettiin nennään.

Meitä oli opettaja Anna Tuisku nimenomaan varottanu, tietysti se oli tohtori Hällströmin lausumaa, että täytyy oppilaiden tervehtiä häntä aina kun tullaan vastaan. Me sitten sanottiin päivää, nostettiin lakkiamme, ja tehtiin syvä kumarrus, ja vähän klaapaistiin jalkaakin, niinkuin siihen aikaan tapa oli. Mutta kun tohtori ei koskaan vastannu, niin me sanottiin opettajalle, että emme viitsi päivää sanoo, kun ei hän vastaa. Ja vanha opettaja

Tuisku sitten sano, että no hyvänen aika, katsokaas, eihän tällainen vanha arvokas herra rupee knalliaan nostaan joka oppilaan edessä. Teidän täytyy käsittää tämä puoli. Me sitten taas sanottiin päivää hänelle, ja hän nyökkäytti vastaukseks. Tästä oli opettaja Tuisku hänelle maininnu, että hän oli puhunu siitä lasten kanssa, ja lapset olivat sanoneet, että kun tohtori ei vastaa. Ja tähän tuli sitte parannus.

Kertonut Erkki Rantala v. 1980

Se vanha herra, G.V. af Hällström, tohtori Ernst af Hällströmin isä, oli semmoinen lahjottaja, Kuljun kartanon kanssa ne lahjoittivat koulun tontin. Kirkossa oli alttaritekstiilit, silloin kun minä Lempäälään tulin,

Hällströmin lahjoittamat. Nyt jo hajonneet, vai onko ne museoon viety. Sodan jälkeen pidettiin Kukkolan väenpirtissä alakouluu monta vuotta.

Ne Hällströmit oli semmosta herrasväkkee, ei ne kyläläisten kanssa missään tekemisissä olleet. Kerrotaan että se tohtori Ernst af Hällström kuoli sille paikalle, missä se oli syntynyt. Se oli syntynyt semmoisessa päärakennuksessa, joka Kukkolassa oli ennen tätä joka paloi 1914. Sekin oli palanu, ja kukko lensi pelästyksissään kilometrikauppa sille kivellet, joka sai Kukkonkiven nimen. Siihen edelliseen päärakennukseen johti koi-vukuja, ja tähän jälkimmäiseen lehmuskuja. Nehän on vierek-käin siellä vieläkin.

Kertonut Ahti Eloranta 1980

Kartanon rakennuksista

Kukkolan kartanon päärakennus oli tehty tämän vuosisadan alus-sa. Se oli tehty puusta, ja se pa-loi vuonna 1914. Rakennus oli valtavan iso, ja siinä oli kaksi tornia, joissa oli viisi kerrosta. Varsinaisessa rakennuksessa oli huoneita kahdessa tai kolmessa kerroksessa. Kun mentiin sisälle siinä oli eteinen, jossa oli lasi-katto, sisäkatto oli lasia ja vesi-kattokin oli lasia. Huoneita oli yli kolmekymmentä, ja niistä oli kalustettu 26. Rautatien puolella oli palvelusväen huoneet ja väen keittiö. Sitten oli erikseen vielä herrasväen keittiö.

Kartanon puisto oli suuri, ja se oli Hällströmien aikana hyvin hoidettu. Siellä oli monenlaisia harvinaisia puita ja pensaita. Pihassa oli aitta, jossa oli katok-sen alla vellikello. Se on siinä vieläkin jäljellä.

Kertonut Aune Lehtonen 1980

Päärakennus oli kauheen suuri. Antinahon talo on vain osalle sen perustusta tehty. Ja minä ihmettelen, että se oli tehty beto-nista silloin jo. Kas kun suvussa oli arkkitehdit ja muut. En tiedä, oliko Suomessa vielä sementti-tehdasta silloin, vai tuotiinko ulkoo. Ja navetta oli mun mie-lestäni hieno, kun siellä oli kat-tovalaistus. Se oli ihan nykyajan navetta, ei mitään parvee päällä. Ja iso rehulato oli sivussa, sieltä rehuvaunuilla työnnettiin kon-kiin. Nyt mennään tähän, ei nyt-kään parvee päälle tehdä. Sen vanhan Hällströmin, joka vuosi-sadan vaihteen molemmin puo-lin piti Kukkolaa, niin sen poika oli ulkomailla käynyt, ja innostu-nu siihen. Sanoivat, että se olis ollu Unkarissa. Sitten siellä na-vetassa oli vielä toiset vaunut, joilla vietiin lanta pois. Tarikolla ajettiin vaunuihin, joissa oli kip-pi, haka aukes ja lanta kipattiin pois.

Kertonut Ahti Eloranta 1980.

Olin Pohjois-Hämeen ampu-jilla metsänvartijana ja ampuma-seuran paviljongin vahtimestari-na yhden vuoden 1932-33. Sil-loin kerto joku mies, joka asu Ruskeeahteella, että Kukkolaa piti Venäjän vallan aikana sem-moinen omistaja, jolla oli venä-läisiä upseereita tuttavina, ja ne kävivät aina mässäilemässä Kukkolassa. Siellä oli suuria kellareita, joihin mentiin päältä-päin, ja talonpoikien piti ampua metsänriistaa aina kellarit täy-teen. On siellä niitä kellarien jäännöksiä vieläkin. Tulipalo silloin 1914 syttyi niin, että pal-velija oli pannut kuivia aidaksia piisiin, ne olivat pudonneet latti-alle, ja lattia sytty palamaan.

Kertonut Tauno Peukunen 1980.

Kartanossa kummittelee

Isä kertoo, että joku Kukkolan kartanon vanha rouva oli vähän niinkun noita. Isä oli Lehtimäen torpan poikia kartanon mailta ja kerran se oli viljamakasiinilla sisäkkötyttöjen, karjapalvelijoi-den ja muun nuorison kanssa, ja sieltä tuli hevonen kauheeta laukkaa, kaviot piti kovan elä-män. Ne ihmetteli, että kuka sieltä noin kauheeta laukkaa hevosella ajaa. Mutta sieltä ne-lesti kissa. Se oli harmaa kissa, ja se tuli isäni nuoremman vel-jen, setäni jalkoihin. Setä hyppäs ja sano, että älä ny päälle tuu. Ja kissa hävis siitä niin, ettei sitä näkynyt missään. Tytöt lähti heti juokseen ja kattoon, oliko se niitten sisäkissa, mutta kissa makas nätisti siellä sängyn päällä. Mutta se rouva sai aikaan tämmöisiä näkyjä.

Sitten joku poika lähti flikoilta Kukkolasta, ja sano, että kauhee siipien kohina kuulu Kukkolan isosta puuliiteristä. Kauhee lintu paino siellä niin, että siivet lep-su. Hän koitti kattoo, mutta mi-tään ei näkynyt. Sitten kun sitä rouvaa vietiin parihevosilla kirkkomaalle, niin ne hevoset tippu vaahtoo, kun ne oli niin märkänä, kun se vainaja oli niin raskas vietävä. Niin ne sano, että siinä oli paljon noituutta siinä ihmisessä.

Kertonut Väinö Oivio 1980.

Ei sen puhheen hyvvyystä, kuv-vaan allaa piisaa.

Aini Oivio

Yhdistyksen kirjaston hankinnat 1997:

Anne Petersen-Jessen:

LIPERIN ROVASTI ANDERS JOSEF EUROPAEUS

1797-1870

Suomen Sukututkimusseuran julkaisuja 39 Pieksämäki 1987

Marja-Liisa Putkonen:

RAIVAAJIA, SOTILAITA JA TALONPOIKIA SATAKUNNASTA

Erkki Juhonpoika Aspin (1762-1809) suku

Hakapaino Oy, Helsinki 1996

Raine Raitio:

KESÄPÄIVÄ KANGASALLA

Entisaikojen Kangasala taiteilijoiden, valokuvaajien ja matkailijoiden silmin

Kangasala-Seura r.y. 1997

Lasse-J. Solanterä:

SUKUOHJELMISTO 8.0

Käyttöopas

Sukutietotekniikka ry, Helsinki

Gummerus Kirjapaino Oy, Saarijärvi 1997

Esko Korkeamäki:

SATA TULISTA VUOTTA

Viialan Vapaaehtoinen Palokunta (VPK) ry 1996 Esko Korkeamäki lahjoitti 11.1.97

Yrjö Raevuori:

LAUKON OMISTAJIA JA VAIHEITA

Tampere 1963

Toimittaneet Mikko Kylliäinen ja Ritva Puro:

AIWAN KOWA TAPAUS

Kirkonvartija Tuomas Tallgren ja hänen aikakirjansa vuosilta 1795-1837

Vesilahti-Seura ja Vesilahden kunta 1996. Mikko Kylliäinen (Vesilahti-Seura) lahjoitti 11.1.97

Raine Raitio:

KUHMALAHDEN HISTORIA III 1865-1995

Jyväskylä 1996

Iso-Pirttijärven Sukuseura r.y.

ISO-PIRTTIJÄRVEN SUKUKIRJA

Ruoveden Hanhokylän Hanhon torpan Pirttijärven Juha Juhanpoika Toivion ja

Wilhelmiina Antintyttären jälkeläiset

Kurikka 1996

Marja Niiniluoto:

HILDA & ELIAS

Hilda Aspin ja Elias Erkon kirjeenvaihtoa vuosilta 1884-88

Päivälehti Helsingin Sanomat toimituksia 1 Helsinki 1983

Lasse Lehtonen:
MARIA JA JUHO LEHTOSEN SUKU (Karstula)
1997

Holger Wester:
TAMFELT 1947-1997
Tampereen Verkatehdas 1797-1997
Gummerus Kirjapaino Oy Jyväskylä 1997

Fil.maist. Raimo E. Harju:
SIIKAISTEN ASUTUKSEN ALKULÄHTEILLÄ (moniste)
Turku 1997

Juho Laesvuori:
MÄNTÄN TALO
Risto Keskinen:
MÄNTÄN VELJESTEN "VALLOITUKSET" KUOREVEDELLÄ 1700-LUVUN ALUSSA
Moniste 1997

Kristiina Hopia:
RÖÖKE LÄNGDH PYHÄJÄRFVI SOCHU ANNO 1696
SAVUVEROLUETTELO PYHÄJÄRVEN PITÄJÄSTÄ V. 1696
Tampere 15.10.1997 Kristiina Hopia (moniste) Asiakirja mf Kansallisarkisto LT 1339 9790

Kristiina Hopia:
RÖÖKE LÄNGDH SACKULA SOCHU ANNO 1696
SAVUVEROLUETTELO SAKKOLAN PITÄJÄSTÄ V. 1696
Tampere 20.10.1997 Kristiina Hopia (moniste) Asiakirja mf Kansallisarkisto LT 1339

Reino Niinimäki:
LANKKUAN SUKU II
Tietoja Lankkuan suvusta
Lankkuan Sukuseura. Kustannusosakeyhtiö Otavan Kirjapaino Keuruu 1997

Raimo Rantanen:
KORPILAHDELTA MAAILMALLE
Sukututkimus Olavi Matinpojan ja Kaisa Erkintyttären jälkeläisistä Korpilahden Hirvimäessä
Gummerus Kirjapaino Oy Jyväskylä 1997

Erkki Keskinen:
POHJOISHÄMÄLÄISIÄ TALONPOIKAISSUKUJA
Keskinen - Laasonen - Kannas - Tunkelo - Mikkola - Mattila
EK 1985

Vilho Puro:
KOSKUUN UKOON KERSAT
Kosken Heikki Olavinpojan jälkeläiset ry. Jalasjärvi
Tehokopiointi Ky. Tampere 1996

Yhdistykselle saapuneet lehdet 1997:

Helsingfors Släktforskare r.f:
SLÄKTFORSKAREN 2/1997

Keravan Seudun Sukututkijat ry:
SUKUVAKKA 2/1997

Lahden seudun sukututkijat ry:
SUKUSET 1,2/1996, 1,2/1997

Oulun Sukututkimusseura ry:
OULUN SUKUTUTKIJA 1,2/1996

Salon seudun sukututkijat r.y.
JÄSENTIEDOTE 1,2/1996, 1,2/1997

Sukuseurojen Keskusliitto ry:
SUKUVIESTI 1,2,3,4,5/ 1997

Suomen Sukututkimusseura:
GENOS 1,2,3/1997

Sukutietotekniikka ry:
SUKUTIETO 1,2,3,4/1997

Tampereen seudun sukututkimusseura ry:
ORPANA 1,2/1997
VUOSIKIRJA 1996 XVII:2,
VUOSIKIRJA 1997 XVIII:1

Turun seudun sukututkijat ry-Äbonejdens släktforskare rf
ANINKAINEN-jäsenlehti 1,2,3/1997

Turun Sukututkijat -Åbo Släktforskare ry:
ESIVANHEMMAT-FÖRFÄDERNA 1-2/1996

Vantaan Sukututkijat ry:
SUKURI Jäsenlehti 1,2,3/1997

Vartiaiset ry:
VARTIAISTEN VIESTI 4/1996, 1,2,3/1997

Vasa Släkt- och Bygdeforskare rf:
MEDLEMSBLAD FÖR VSBA 2,3,4,5,6,7/1997